

Kitap Eleřtirisi

Oktay Bingöl ve Yelda Ongun (ed.) Afganistan’da Taliban Dönemi: Bölgesel-Küresel Bakış ve Türkiye Açısından İnceleme, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2012, ISBN: 978-625-417-677-7

İlker LİMON¹

Taner KARAKUZU²

Uluslararası politikanın gündemini 2021 yılında ağırlıklı olarak Amerika Birleşik Devletleri’nin (ABD) Afganistan’dan askerî birliklerini çekmesinden sonra meydana gelen olaylar meşgul etmiştir. Buna bağılı olarak söz konusu yılda Türkçe, İngilizce ve Almanca dillerinde Afganistan hakkında yazılan ilmî kitap ve makale sayısı altı binin üzerine çıkmıştır. Ertesi yıl bu ilgi artarak devam etmiş ve sadece Türkçe yayın sayısı 1.790 adede ulaşmıştır. Bu yayınların birçoğu düşünce kuruluşları tarafından geleceğe yönelik öngörüler çerçevesinde (!) tarihsel arka plan, yöntem en önemlisi de bölgesel dinamikler dikkate alınmadan neşredilmiştir. Bu kısa açıklamanın ardından bu eser hakkında aşağıdaki değerlendirmeyi yapmak yerinde olacaktır:

“Afganistan’da Taliban Dönemi: Bölgesel-Küresel Bakış ve Türkiye Açısından İnceleme” başlıklı derleme kitabın editörlüğünü Oktay Bingöl ve Yelda Ongun üstlenmişlerdir. Eserin birincil amacı; tarihin kadim dönemlerinden bu yana Afganistan’da mevcut sorunların arkasında yatan nedenleri deşifre etmektir. Bu kitapta Taliban yönetimindeki Kabil’i gelecek yıllarda bekleyen tehditlerin ve gelişmelerin neler olabilecekleri ile Afganistan’ın bölgedeki ve uluslararası ilişkilerdeki dengeleri nasıl etkileyebileceği sorusuna yanıt aranmıştır. Eser ağırlıklı olarak uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi disiplinine mensup on bir bilim insanı tarafından kaleme alınmıştır. Yani kitap giriş ve sonuç bölümleri hariç on bölümden oluşmaktadır. Bu doğrultuda eserin başlıklarına yakından bakmakta fayda bulunmaktadır.

Kitabın birinci bölümü Afganistan coğrafyasının ve jeopolitiğinin çözümlenmesine tahsis edilmiştir. Anılan bölümün yazarlığını Ali Bilgin Varlık üstlenmiş ve “Afganistan Coğrafyası: Jeopolitik, Ekopolitik ve Sosyopolitik Değerlendirme” başlığı ile oldukça yetkin bir bölüm kaleme almıştır (s.7-64). İkinci bölüm Hüseyin Fazla tarafından “Afganistan’ın 19’uncu ve 20’nci Yüzyıl Tarihi: Büyük Oyun, Sovyet İşgali ve İç Savaş” serlevhası ile vücut bulmuştur (s.65-108). Fazla, “Afganistan neden bu hâlde?” sorusuna tarihsel bir noktadan yanıt aramıştır. Cem Kardeli ise “Afganistan’da 2001-2021 Dönemi: Uluslararası Müdahale ve Devlet İnşası Süreci” başlıklı bölüm ile kitaba katkı sunanlar kervanına katılmıştır (s.109-138). Bu minvalde müellif, ilkin Afganistan’da tarihten gelen iç ve dış dinamikleri çözümlenmeye gayret etmiştir. Yazar özellikle Kabil’in 11 Eylül 2001 sonrası tutumu, zamanla ortaya çıkan siyasi ve askerî gelişmeler; yönetsel zafiyetler ve ABD’nin bölgede yapmış olduğu hatalar gibi birçok konuyu satırlarına taşımıştır. Kitabın “2011’den Günümüze Taliban ile Müzakere Süreci: ABD ve Diğerleri” serlevhalı dördüncü bölümü Levent Demirci tarafından kaleme alınmıştır (s.109-138). Demirci, Taliban ve Amerikan ordusunun çekilme sürecini çözümlenmiştir. Anılan bölümde Taliban yönetimiyle gerçekleştirilen görüşmelerde Katar’ın ve Türkiye’nin oynadıkları rol üzerinde durulmuştur.

¹ Öğr. Gör. Dr. Trakya Üniversitesi Uzunköprü Meslek Yüksekokulu, E-mektup: ilkerlimon@trakya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8668-6733

² Öğr. Gör. Trakya Üniversitesi Uzunköprü Meslek Yüksekokulu, E-mektup: tanerkarakuzu@trakya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2487-8964

Ardından Mehmet Seyfettin Erol ve Doğan Başaran'ın müşterek olarak yazdıkları "2021'de Taliban: 'Eski' ve 'Yeni' Taliban (Taliban 2.0) Tartışmaları" başlıklı beşinci bölüm yer almıştır (s.185-210). Bu çözümlemede ikinci Taliban dönemine ilişkin tartışmaları mercek altına alan müellifler özellikle "Taliban değişti mi?" sorusuna cevap aramışlardır.

Mehmet Fatih Ceylan, "Taliban İktidarında Afganistan'ın Geleceği: Dinamikler ve Senaryolar" serlevhalı araştırmasıyla kitabın altıncı bölümüne destek vermiştir (s.211-232). Müellif Afganistan tarihinde gerek ülke çapında gerekse bölgede ve küresel ölçekte meydana gelen temel kırılma noktalarına odaklanmıştır. Kitabın yedinci bölümü "Taliban Yönetiminde Afganistan'ın Bölgesel Etkileri: Bölge Ülkeleri Açısından Analiz" başlığı ile Hande Orhon Özdağ tarafından neşredilmiştir (s.233-274). Bu bölüm özellikle kullanılan birincil kaynaklar bakımından oldukça göz doldurmaktadır. Söz konusu bölümde Taliban'ın hüküm sürdüğü Afganistan'ın bölgesel ilişkileri ne derece etkileyebileceği sorusuna cevap aranmıştır. Bu doğrultuda Kabil'deki vaziyetin, Çin, Pakistan, Hindistan, İran, Rusya ve Orta Asya ülkeleri açısından ne ifade ettiği çözümlenmeye çalışılmıştır. Kitabın sekizinci bölümü Oktay Bingöl tarafından "ABD'nin Afganistan'dan Çekilmesinin Analizi: Nedenler, Sonuçlar, Hegemonyaya ve Devlet Dışı Silahlı Aktörlere Etkisi" serlevhasıyla hazırlanmıştır (s.275-320). "Dünden Bugüne Türkiye-Afganistan İlişkileri" serlevhalı dokuzuncu bölüm Cüneyt Akalın'ın yapmış olduğu araştırmadır (s.321-346). Müellif söz konusu iki ülke ilişkilerini tarihsel bakış açısıyla okuyucuya aktarmaktadır. Onuncu bölüm "Türkiye'nin Taliban İktidarında Afganistan ile İlişkileri: Beklentiler, Olasılıklar, Riskler ve Fırsatlar" başlığıyla Emre Ozan tarafından okuyucularla buluşturulmuştur (s.347-371). Bu bölüm özellikle Ankara-Kabil hattında gelecekte cereyan edebilecek senaryolar üzerine yoğunlaşmıştır.

Bu derleme hakkında genel bir değerlendirme yapılacak olursa, bölümlerin konu bütünlüğü açısından birbirini tamamlar nitelikte olduğu dikkat çekmektedir. Bölümler, konuların önemlerine ve kapsamlarına göre yeterli düzeyde incelenmiştir. Derlemenin dili genel olarak yalın ve anlaşılır olduğundan alan dışındaki okuyucuların da rahatlıkla kavrayabileceği bir yapıdadır. Bu hususlar derlemenin güçlü yanlarını oluşturmaktadır. Kaynaklar incelendiğinde, genelde mevcut yazındaki belli başlı eserlerin referans olarak gösterildikleri dikkat çekmektedir. Sonuç olarak belirtmek gerekirse, Bingöl'ün ve Ongun'un editörlüklerinde okuyucuyla buluşturulan bu eser, uluslararası ilişkiler disiplininde önemli bir boşluğu doldurmaya matuf bir çalışmadır.